

Аннотация

В статье рассматривается роль и место игровых технологий в профессиональной подготовке студентов филологических факультетов, специфика игровых технологий, виды учебных игр на занятиях по методике украинского языка, принципы их организации и проведения.

Summary

The article deals with the role and place of gaming technology in the professional training of philology students, found specific game technologies, types of educational games, the principles of their organization and conduct.

Ключові слова: гра, навчальна гра, педагогічні технології, ігрові технології.

Ключевые слова: игра, учебная игра, педагогические технологии, игровые технологии.

Key words: game technology, game training, game.

Подано до редакції 14.04.2013.

УДК 378.147

© 2013

Василенко В.А.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розвиток і динаміка національної системи освіти відбувається в умовах змін у духовному просторі суспільства, що вимагає, у першу чергу від майбутнього правознавця, переосмислення власних світоглядних орієнтирів. Саме в таких умовах зростає роль професійної компетентності правника загалом та лінгвопрофесійної компетенції як базового компонента професіоналізму сучасного юриста зокрема, що є вищим рівнем оволодіння науково-навчальним потенціалом юридичної професії, квінтесенцією його особистісної та фахової культури.

Формулювання цілей статті... У зв'язку з цим метою даної статті визначено узагальнити поняття та проаналізувати розвиток лінгвопрофесійних умінь, які реалізують формувальну функцію мовленнєвої діяльності юриста, зокрема удосконалення навичок використання мовних засобів відповідно до норм української літературної мови, формування навичок оформлення і вираження юридичної думки адекватно предметові, явищу дійсності або певному поняттю.

Уважне ставлення до лінгводидактичних засад професійної мовної компетентності юриста зумовлено тим, що майбутньому правнику необхідно оволодіти комплексом професійно-комунікативних умінь та навичок, що становитимуть базу його фахової майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Ґрунтовне вивчення досліджень у галузі дидактики і лінгводидактики (праці О.Біляєва, М.Пентиліук, О.Семенов, Т.Ладигенської та ін.) дає змогу стверджувати, що нині існують наукові проекти, які висвітлюють різні аспекти мовленнєвої підготовки майбутнього правознавця [1-7].

У навчальні плани юридичних факультетів вищих державних закладів України включені дисципліни, що орієнтуються на реалізацію ряду важливих завдань мовленнєвої підготовки майбутнього фахівця з мови. Водночас науковцями не ставиться завдання комплексного формування професійно-комунікативних умінь і навичок студентів-юристів та формування показників цілісного утворення (яким є професійна комунікативна компетентність правника) як завдання не окремих професійно орієнтованих дисциплін (навчально-методичних комплексів), а як цілісна проблема здійснення підготовки юриста в умовах навчання у вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження... Лінгвопрофесійна компетентність юриста – це здатність розв'язувати комунікативні завдання в умовах професійного спілкування, володіти потенціалом дидактичного дискурсу, продукувати довершений і нормативний навчальний текст. Достатній рівень професійної комунікативної компетентності передбачає наявність у майбутнього правника двох основних груп умінь, а саме: загальнокомунікативних (забезпечують перебіг комунікації в ситуаціях повсякденної міжособистісної інтеракції) та професійно-комунікативних (професійно значущі комунікативні вміння, що забезпечують комунікацію в умовах дидактичної інтеракції між адресантом і адресатом як суб'єктом навчальної взаємодії).

Система роботи над розвитком лінгвопрофесійної комунікативної компетентності студентів юридичних факультетів спирається на лінгвістичні засади спілкування. Дидактична комунікація може бути успішною за умови наявності знань у студентів-юристів про особливості структури комунікативного акту (код комунікації, учасники комунікативного акту, соціальна та професійна належність адресанта та адресата) та характеристики комунікативної ситуації, а також сформованості практичних умінь та навичок адекватно оцінювати конкретну комунікативну ситуацію. Інформаційною одиницею комунікації, за допомогою якої відбувається реалізація дискурсу, є фрейм. Оволодіння потенціалом дидактичного дискурсу в межах навчання студентів-правників у юридичних вищих навчальних закладах, зокрема юридичними кліше та фреймами, можливе лише за умови моделювання під час вивчення професійно зорієнтованих спецкурсів ситуацій професійного спілкування.

Засвоєння студентами навчального матеріалу, тобто здобуття професійно-комунікативних умінь створювати новий текст, в основі яких коди повідомлення, залежить від ступеня розуміння процесу передачі інформації.

Розвиток професійно-комунікативних умінь, що й складають комплекс тих операцій, які дають змогу реалізувати формувальну функцію мовленнєвої діяльності юриста, у практиці забезпечують лінгвістичні курси професійного спрямування ("Культура професійного мовлення юриста", "Юридична термінологія", "Українська мова за юридичним спрямуванням"). Таким чином удосконалення вміння точно оформляти і виражати юридичну думку, вимагає постійного вивчення на заняттях із зазначених дисциплін юридичної термінології. Зважаючи на вищевикладене, немає необхідності обґрунтовувати важливість опанування юридичної термінології майбутніми правознавцями.

Звичайно, зазначені лінгвістичні дисципліни не дають студентам комплексного і системного знання сучасної юридичної термінології, але можуть забезпечити їх навичками використання добре знайомих термінів і, що головне, роботи з незнайомими термінами. Та досягнення цього ускладнюється через брак належного дидактичного забезпечення.

Для розв'язання цієї проблеми нами розроблено творчо-пошукові завдання, виконання яких сприятиме реалізації комплексу педагогічних і лінгводидактичних цілей: відповідно до літературних норм коригується мовлення студентів, збагачується їх лексичний запас, створюється базисний словниковий запас юридичної лексики, відшліфовуються вміння добирати адекватні мовні засоби для передачі змісту висловлювання і, врешті, формується творче ставлення до мови, користування її засобами.

Творчі завдання розроблено таким чином, щоб сформовані у студентів навички роботи зі спеціальною юридичною лексикою відповідали дійсним нині вимогам використання термінів у мовленні:

- вживати термін лише в одній, зафіксованій у словнику формі;
- вживати термін лише в тому значенні, яке закріплене за ним у спеціальних словниках, довідниках;
- користуватися лише тими похідними формами терміна, які подаються в словнику чи довіднику;
- уникати вживання застарілих, нестандартних, відсутніх у спеціальних словниках і довідниках термінів

[3, с. 34-49].

Виконання запропонованих завдань можливе за умови звертання до спеціальних словників, довідників, тим самим у студентів виробляються навички користування довідковою літературою, відсутність яких, на думку багатьох учених, є однією з основних причин недостатнього рівня культури мовлення [5, с. 31-35].

Щоб осмислити незнайомі правничі терміни, збагнути їх зв'язок між собою та з іншими словами, пропонуємо студентам спершу вправи, що вимагають простих дій, у подальшому ускладнюючи їх, таким чином послідовно відпрацьовуємо певний "алгоритм" роботи з правничими термінами: 1) знаходження юридичних термінів у тексті або серед інших слів; 2) оцінка автентичності форми терміна; 3) знайомство з дефініцією терміна; 4) закріплення знання дефініції терміна; 5) визначення належності терміна до певної вузької термінологічної системи; 6) творення і аналіз похідних форм терміна; 7) оцінка правильності та доцільності вживання терміна; 8) використання термінів у запропонованих текстах; 9) використання термінів в оригінальних текстах.

Нижче подаємо зразки завдань, згруповані відповідно до зазначених вже етапів роботи з термінами.

1. А. Розглянути подані синонімічні ряди. Які із синонімів вживаються в діловому мовленні в юриспруденції як терміни?

Ліквідувати, знищити, викоренити, скасувати; захисник, адвокат, помічник; забуття, амністія, прощення; арбітр, посередник, суддя, рефері; дотація, дар, пожертвування; повернення, рецидив, вороття, повторення.

Б. Виписати лише ті слова та словосполучення, які, на вашу думку, вживаються як терміни в юриспруденції: віртуоз, відтінок, гардероб, громадянське суспільство, доробок єресь, жанр, інтонація, каучук, корупція, контрабанда, кримінальне право, абажур, барокамера, верховенство закону, вимагательство, виправні роботи, лотерея, мозаїка, некролог, операція, перспектива, правоздатність, резонанс, сейф, суверенітет, тираж, фесерія, хроніка, цивілізація, чинник, юрисконсульт, емфітевзис.

В. Знайти в тексті і виписати юридичні терміни.

Закон спрямований на те, щоб повніше враховувалася суспільно корисна праця як джерело зростання добробуту народу і кожної людини, встановлює єдність умов і норм пенсійного забезпечення робітників, членів колгоспів та інших категорій трудящих.

Цей Закон відповідно до Конституції України гарантує всім непрацездатним громадянам України право на матеріальне забезпечення за рахунок суспільних фондів споживання шляхом надання трудових і соціальних пенсій.

2. А. Визначити правильну форму терміна: непрацездібний, непрацездатний, нетрудоздатний; пріоритет закону, верховенство закону, головування закону; діловодство, діловедення, справоведення; вимагательство, вимагання, домагання; суверенність, суверенітет, суверенитет.

Б. Знайдіть серед наведених слів і словосполучень неправильний (неправильно оформлений) термін: рецидив, юристконсульт, контрабанда, правоздібність, емфітевіз, прихід з повинною, виборна діляниця, громадське суспільство, амністія, арбитр, корупція, галузь права, карне право.

В. Знайдіть і виправіть помилки у формотворенні: таємниче голосування; пропорційна виборча система; незаконне носіння, зберігання, придбання, виготовлення і збування зброї; виконавська та законодавча влада; тоталітаристський режим; виправничо-трудове право; оправдувальний вирок; зм'якшуючі обставини.

3. А. Виписати із спеціального словника або довідника і запам'ятати значення термінів: адвокат, вимагательство, вирок, галузь права, державна «лада, дотація, контрабанда, корупція, кримінальне право, майно, майнове право, пільги, покарання, правоздатність, рецидив, суверенітет, суд, угода, юриспруденція.

Б. Визначити, яка із запропонованих дефініцій розкриває зміст даного терміна: емфітевіз (майновий найм, полягає у переході майна у власність шляхом поступового викупу орендарем за угодою про фінансову оренду; у римському праві – довгострокове право користування чужою землею сільськогосподарського призначення; тимчасове використання майна за плату па праві угоди про оренду); амністія (повне або часткове звільнення засудженого від покарання; один з двох відомих кримінально-процесуальному законодавству видів остаточного судового рішення, яким мотивовано проголошується невинність підсудного у злочині; передбачене актом найвищого органу державної влади повне або часткове звільнення від покарання або пом'якшення покарання певної категорії осіб, щодо яких суд виніс вирок).

В. Записати речення, визначити в них терміни, пояснити, спираючись на контекст, їхнє значення. Перевірити себе за довідником.

Побудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом всебічного забезпечення інтересів; прав та свобод людини і громадянина. Із заробітку засудженого до виправних робіт здійснюється відрахування в доход держави в розмірі, встановленому вирок суду, але не більше 20 відсотків. Житлові приміщення, які надаються громадянам, мають бути належно упорядковані і урахуванням умов даного населеного пункту, відповідати встановленим санітарним і технічним нормам та іншим вимогам, передбаченим законом.

4. А. Виберіть термін, зміст якого, на вашу думку, розкриває дефініція:

- майновий найм, зміст якого полягає в переході майна у власність шляхом поступового викупу орендарем за угодою про фінансову оренду (оренда, емфітевіз, лізинг, давальча угода, застава, іпотека, інвестиція);
- дія особи, як передбачена законом, так і та, що законом не передбачена, але не суперечить йому і спрямована на виникнення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків (договір, юридичний факт, угода, контракт, правоздатність).

Б. Утворити, добираючи до іменників означення з дужок, юридичні термінологічні словосполучення: збагачення (швидке, безпідставне, колективне, індивідуальне, випадкове); попередження (останнє, усне, адміністративне, суворе, безпідставне); роботи (сільськогосподарські, студентські, виправні).

В. Доберіть до запропонованих іменників означення, що разом з іменником утворюють юридичний термін: гарантії, висновок, відповідальність, діляниця, мова, обставини, приміщення, папери.

Г. З'ясувати значення поданих пар слів. У яких мовленнєвих ситуаціях кожне з них буде доречним ?

Компетенція – компетентність, дотація-нотація, експерт – експорт, гетьманство – гетьманщина, вимагательство – вимога, вина – провина, диспозиція-експозиція, рейтинг – рейтинг.

5. А. Визначити, з якими галузями права пов'язані зазначені поняття:

рейтинг, верховенство закону, емфітевіз, виборча діляниця, договір перевезення, майно, рецидив, контрабанда, вимагательство, громадянське суспільство, житлове приміщення, пропорційна та мажоритарна виборчі системи, лізинг.

Б. Переписати речення, добираючи з довідки і правильно записуючи на місці крапок терміни. Зазначити галузь права, в якій вони функціонують. Обставиною, що пом'якшує відповідальність і враховується судом при визначенні міри покарання, є (прихід з повинною, явка з повинною, добровільне звернення). Президентом України може бути (житель, мешканець, громадянин) України, не молодший тридцяти п'яти років на день виборів. Поняття ...дещо ширше, ніж: лише обмін товарами; за ... можна обмінювати і послуги (товарообмін, бартер, торгівля, купівля-продаж).

6. А. Яка з похідних форм терміна не відповідає нормам української мови ? Агент – агенський, агентський; оренда – орендар, орендатор; позов – позовач, позивач; позовний, позивний; торгівля – торгівельний, торговельний.

Б. Замінити словосполучення на синонімічні, використовуючи слова з дужок: механізм господарювання (господарський, господарчий), висновок, у якому викладене обвинувачення (обвинувальний, обвинувачений), товариство акціонерів (акціонерський, акціонерний), обов'язок громадянина (громадський, громадянський), округ виборців (виборчий, виборний).

7. А. Відредагуйте речення, виправляючи неточності слововживання.

Верховна Рада відмінила закони, що діяли за радянських часів. Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх здійснили. Головне для робітників міліції – це попередження злочинності. Право на освіту - діюча норма Конституції.

Б. Знайдіть у словосполученнях русизми і російські кальки. Запишіть ці словосполучення правильно.

Багаточисельні випадки порушень діючого закону; сумісна діяльність підприємств; поступати по закону; холодна і вогнестрільна зброя; відволікати бюджетні кошти; передвиборча агітація; уклонятися від служби в армії.

В. Відредагуйте речення, уникаючи логічних суперечностей.

Закон визначає умови реєстрації власного приватного підприємства. Зафіксовано таке ж саме аналогічне порушення законодавства. З санкції прокурора проводяться окремі слідчі дії і обшуки. Адміністративна відповідальність передбачає застосування до порушників адміністративного стягнення і штрафу.

8. А. Записати текст, добираючи з дужок найточніше слово. Свій вибір обґрунтувати.

Експропріація – примусове (безкоштовне, безоплатне, безплатне, безвідплатне) або оплачуване відчуження (майна, речей, речей і грошей) органами державної влади, як правило, незалежно від згоди (господаря, володільця, власника, хазяїна). Експропріація є одним з видів (незалежності, суверенітету, самостійності, пріоритету) держави. Законом України "Про власність" (заказано, заборонено, не дозволено) експропріацію без виплати (компенсації, винагороди, зрівноваження).

Б. Замінити в реченнях, де треба, загальноживані слова термінами. Пояснити їх значення відмінністю.

Особа вважається невинуватою в здійсненні злочину і не може бути піддана кримінальній карі, доки її провину не буде аргументовано в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Вироку суду іноземної держави може бути врахований, якщо житель України, чужоземець або особа без громадянства були засуджені за злочин, здійснений за межами України, та знову здійснили злочин на теренах України. Завідомо облудну офіційну заяву громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову нездатність виконання вимог кредиторів називають фіктивним банкрутством.

9. А. Пояснити значення наведених слів, кожне слово ввести в контекст, який найбільш виразно підтвердить дані пояснення: ліцензіар – ліцензіат, девальвація – ревальвація, об'ява – оголошення, кадастр – реєстр, експорт – імпорт, легалізація – легальність.

Б. Із спеціального словника або довідника вибрати опорні терміни до поданих нижче тем, з'ясувати їх дефініції.

Приклади тем: "Відповідальність неповнолітніх за правопорушення", "Міжнародне публічне право: поняття, правова сутність, функції, система", "Взаємодія органів публічної влади та органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян", "Основні принципи професійної діяльності нотаріусів", "Діяльність органів внутрішніх справ із забезпечення прав, свобод і обов'язків людини і громадянина".

Наведені нами зразки завдань для роботи з юридичною термінологією на заняттях з лінгвістичних курсів сприяють формуванню професійно-мовленнєвої особистості майбутніх фахівців юридичної галузі.

Висновки... Таким чином, процес цілеспрямованого формування професійної комунікативної компетенції майбутнього правника залежить від розв'язання конкретних завдань, а саме: розвитку гуманістичного мислення; усвідомлення цінностей юридичної професії; формування професійно-комунікативних умінь та навичок; активізації мотиваційної сфери на здобуття професії юриста; самоаналізу та дидактичної рефлексії тощо. Реалізація окреслених завдань можлива за умови створення на комплексних і концептуальних засадах системи формування лінгвопрофесійної комунікативної компетентності студентів-юристів як майбутніх фахівців права. Теоретико-емпіричний підхід до розробки системи уможливив виділення її базових структурних компонентів: соціолінгвістичного, інформаційно-інтелектуального, суб'єктно-особистісного. В основі їх упровадження – компоненти цілеспрямованої та опосередкованої дії, які реалізуються через риторичну модель породження мовлення: етапи докомунікації, комунікації та посткомунікації.

Література

1. Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права [Текст] / Н. Артикуца // Право України. – 1997. – № 12. – С. 35-49.
2. Демченко В. Кримінально-процесуальний закон: стилістичні проблеми [Текст] / В. Демченко, В. Стратонов // Право України. – 2002. – № 11. – С. 12-20.
3. Кабардов М. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенции / М. Кабардов, Е. Арцишевская // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 34-49.
4. Козьмук Б. Мовне законодавство і мовна політика потребують вдосконалення [Текст] / Б. Козьмук // Право України. – 2002. – № 10. – С. 39-48.
5. Пентиліук М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентиліук, А. Нікітіна, О. Горошкіна // Дивослово. – 2004. – № 8. – С. 31-35.
6. Прадід Ю. Юридична лінгвістика як наука і навчальна дисципліна / Ю. Прадід // Право України. – 2002. – № 7. – С. 3-12.

7. Хеннер Е. Информационно-коммуникационная компетентность: структура, требования и система измерения / Е. Хеннер // Информатика и образование. – 2004. – № 12. – С.21-27.

Анотація

У статті розкрито поняття лінгвопрофесійної компетенції як базового компонента професіоналізму сучасного юриста. З'ясовано лінгводидактичні засади професійної мовної компетентності правника, наведено зразки завдань за певним "алгоритмом" роботи з правничими термінами.

Аннотация

В статье раскрыто понятие лингвопрофессиональной компетенции как базового компонента профессионализма современного юриста. Выявлены лингводидактические основы профессиональной языковой компетентности правоведа, приведены примеры заданий по определенному "алгоритму" работы с юридическими терминами.

Summary

In the article a concept of linguistic professional competence as a basic component of the modern professional lawyer. Linguodidactic basics of professional language competence lawyer are found out, examples of tasks for a specific "algorithm" works with technical terms of law is resulted.

Ключові слова: лінгвопрофесійна компетенція, лінгводидактичні засади, мовна компетентність правника, юридична термінологія.

Ключевые слова: лингвопрофессиональная компетенция, лингводидактические основы, языковая компетентность правоведа, юридическая терминология.

Key words: linguistic professional competence, linguodidactic basis, language competence lawyer, technical terms of law.

Подано до редакції 04.04.2013.

УДК 378.147

© 2013

Василенко М.Є.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У законодавчих документах підкреслюється, що якісна фахова освіта є однією з основних умов поступального розвитку спеціаліста в професійній праці.

Теоретична і практична підготовка студентів до професійної праці вимагає дійового механізму оцінювання її рівня у навчально-виховному процесі. Разом з тим у професійному навчанні склалася ситуація протиріччя у формуванні готовності студентів до майбутньої професійної праці. З одного боку, проблема формування готовності особистості до професійної праці досить широко й ґрунтовно висвітлена у педагогічній науці; з другого боку, питання структурування готовності студентів до юридичної праці в цілях професійної освіти представлені обмеженою кількістю педагогічних досліджень.

Формулювання цілей статті... У зв'язку з цим метою даної статті визначено узагальнити поняття та проаналізувати структуру готовності студентів до професійної праці в науковій і навчально-методичній літературі.

Робота над розкриттям означеної мети передбачає реалізувати низку задач:

по-перше, це огляд фундаментальних досліджень, що розкривають поняття та узагальнену структуру готовності особистості до праці;

по-друге, необхідно проаналізувати наукові й навчально-методичні праці, які стосуються готовності особистості до суто професійної діяльності;

по-третє, важливим є з'ясування фахової специфіки структурних компонентів готовності студентів до професійної праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Загальне поняття, структура та зміст готовності до праці представлені у численних психолого-педагогічних дослідженнях. Їх аналіз свідчить про розповсюдженість у вітчизняній науці переважно двох підходів — особистісного та функціонального до трактування поняття готовності до праці.

Прихильники особистісного підходу (Б.Г. Ананьєв, Г.О. Балл, А.О. Деркач, М.І. Дьяченко, Л.О. Кандилович, Г.С. Костюк, В.А. Крутецький, Л.Е. Орбан-Лембрик, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, В.Д. Шадріков) вважають готовність до праці результатом соціального, психічного та фізіологічного розвитку людини у якості суб'єкта трудової діяльності. Для функціонального підходу характерним є трактування готовності до праці як комплексного стану людини, що активізує розвиток психічних функцій, необхідних для успішного виконання виробничих прийомів та операцій (Л.С. Виготський, К.М. Гуревич, Є.П. Ільїн, М.Д. Левітов, В.А. Моляко, Л.С. Нерсесян, В.Н. Пушкін, Д.М. Узнадзе).

Виклад основного матеріалу дослідження... Оскільки готовність до праці враховує весь комплекс властивостей та якостей особистості як суб'єкта професійної діяльності, то під такою готовністю, на думку